

РЕЦЕНЗИЯ

От: доц. д-р Стела Константинова Ангова

УНСС, катедра „Медии и обществени комуникации“

Научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство“ (онлайн медии)

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност в СУ 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Журналистика – Теория на журналистиката и медиите)

Автор на дисертационния труд: **Боян Зоран Иванович**

Научен ръководител: **доц. д-р Мария Попова**

Тема на дисертационния труд: **„СОЦИАЛНИ И КОМУНИКАЦИОННИ ОСОБЕНОСТИ НА ТЕХНОЛОГИЧНАТА ЖУРНАЛИСТИКА“**

Основание за представяне на рецензията: Решение на КС на катедра „История и теория на журналистиката“, ФЖМК, СУ

1. Информация за докторанта

Боян Зоран Иванович е магистър по „Реклама и публична комуникация“ от ФЖМК и бакалавър по „Книгоиздаване“ от ФЖМК с допълнителна специализация „Медии и връзки с обществеността“. Има практика в областта на журналистиката, медийните изследвания и връзките с обществеността. Има стаж в изданията „24 часа“, „MobileNews Bulgaria“, „HiComm“, в агенцията за специализирани медийни анализи „Perceptica“. Основател и главен редактор е на технологичната медия „Smart News Bulgaria“. В момента е директор „Стратегическо управление и бизнес развитие“ на пиар агенция „Intelday Solutions“. Професионалните и научните му интереси са насочени към изследване на технологиите в контекста на медиите и обществената комуникация. Има както самостоятелни научни публикации, така и в съавторство. Титуляр е на факултативната дисциплина „Медиен мониторинг на социалните мрежи“. Води упражнения по дисциплината „Теория на журналистиката и медиите“.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Структура, обем. Представеният за рецензия дисертационен труд е с общ обем 297 страници, от тях 250 страници са основен текст. Дисертацията се състои от увод, четири глави, заключение, използвана литература, приноси и 2 приложения.

Посочената библиография е с достатъчен обем – 189 монографии, студии, статии и онлайн източници на български и английски езици.

Дисертацията съдържа всички задължителни атрибути за подобен род научно съчинение като теоретико-методологически и методически елементи – цел, задачи, обект, предмет, хипотеза, изследователски методи.

Трудът задълбочено анализира съвременното състояние на технологичната журналистика и нейните социални и комуникационни измерения. Изследването запълва дефицит в българската научна литература по отношение на медийните технологии. Това твърдение е аргументирано от автора още в увода, където пояснява, че не само технологичната повсеместност е от значение, но и „нуждата за прецизиране на понятията в сферата на технологичната журналистика и нейното репозициониране в научния дискурс“ (с. 6). Изследваният проблем е актуален, тъй като поставя началото на преосмислянето на научни парадигми по отношение на навлизането на технологиите в журналистиката и като обект на теми в съдържателен контекст. Още един актуален и безспорно важен мотив за разработването на темата е идеята, че медийното съдържание по отношение на технологиите често е представено безкритично, а акцентът в много случаи е поставен върху маловажни техни характеристики. Встрани от медийното внимание остават и важните въпроси относно ефекта от навлизането и употребата на технологиите. Актуалността на дисертацията излиза от медийната рамка, тъй като потребителите на съдържание са засегнати от начина, по който доминира реализацията на технологичната тема.

Използвани са разнообразни методологични подходи: анализ, наблюдение и синтез на основни теоретични, интерпретация на традиционни и нови научни хипотези, извеждане на основни белези и новинарски стойности на технологичната журналистика, количествен и качествен контент-анализ на специализирани и мейнстрийм издания (dnevnik.bg, capital.bg, hicomm.bg, kaldata.com), анализ на случай - скандалът с искането за отключване на смартфон на „Apple“ от страна на ФБР (януари-юни 2016 г.).

Структурата на дисертацията е балансирана. Следвана е утвърдената практика да се започне от поставяне на теоретико-методологичната рамка и да се върви към анализ на емпиричен материал. Първите две глави правят критичен анализ на основните концепции за медийните технологии (първа глава) и характеристиките на технологичната журналистика (втора глава). Следващите две глави са практико-аналитични – анализ на случай (трета глава) и контент-анализ на съдържанието на четири български онлайн медии с технологична насоченост (четвърта глава).

Първа глава задава научната рамка, в която се разглежда медийната технология. Тя има няколко свързани тематични центъра. Разгледани са основните концепции за медиите с акцент променящата се научна парадигма за медиите и медийните технологии. Технологиите съвсем резонно са разгледани като основна движеща сила на медиите от философска и социална гледна точка. Следва преход към съвременни концепции за медиите като технологии, където детайлно е изяснена концепцията за технологичния детерминизъм. Последен център в тази глава са отношенията на хората с технологиите, техните артефакти и медиите. Концептуалните виждания и различия в научните парадигми за понятието за медии са анализирани с помощта на „конвергенция на трите схващания“ (общ смисъл, технически и капиталистически). Приносът в тази глава е използваният интердисциплинарен подход чрез представяне на разнообразни концепции в научни полета като медиазнание, теория на комуникацията, философия, социология, технологии.

Втора глава представя редица доказателства за необходимостта технологичната журналистика да се отдели от научната и културната журналистика. Анализирани са дебатът за технологичната журналистика, който се движи в две посоки - журналистика чрез технологии и технологии в журналистиката. Технологичната журналистика е обсъдена в категориите медиен формат, характер на информацията, съдържание, структура и подход при отразяване на истории. Направена е важна констатация, че медийната и дигитална грамотност на потребители и журналисти е критично ниска, следователно разговорът за дигиталното и технологиите трябва да се насочи към особеностите на средата и ефектите върху социума. Важен фокус е и поколенческото разделение между журналистите – трансформира се разбирането за професията, встрани остават фундаментални принципи, въздействието отпада за сметка на доказателствата за виртуално разпознаване на авторите. Елементите от дебата за

технологиите и журналистиката са интерпретирани от автора на с. 110 и насочват към още възможности за дискутиране. Всички тези важни теми в главата са разисквани през ключови теории на социолози и медийни изследователи.

Изследването в трета глава е представително и съсредоточено върху конкретен случай. Контент-анализът демонстрира конкретна трансформация на технологичната журналистика – по думите на автора „излиза извън рамките на специализираната или научната журналистика и все по-активно отразява теми, свързани индиректно с технологиите – заплахите от тероризъм и ограничаване на правата на индивидите на национално и интернационално ниво“ (с. 184-185). Следователно този нов дял в журналистиката ще става все по-важен, тъй като се превръща в „главен защитник на ценности, вярвания, свободи и права“ (с. 185).

Четвърта глава предлага медиен анализ на съдържание за технологиите. Изследвани са четири български онлайн издания. Прецизно е описан замисълът на изследването, неговият план, ограничението. Проучени са 787 комуникационни единици след отпадане на съдържание, нерелевантно на зададената тема. Отделните компоненти на изследването са професионално визуализирани. Важен извод е направен по отношение на преминаването на технологичната информация към твърдите новини и все по-малката им принадлежност към меките новини. Доводът на автора в защита на това твърдение е случаят с „Cambridge Analytica“. Резултатите от изследването насочват към сериозна пролука в медийното отразяване на технологични новини – за технологиите се пише предимно в жанра ревю, а на заден план остава коментарът. Интересен е и изводът, че 42% от всички новини съдържат одобрителна оценка, особено по отношение на иновациите. Притеснителен е резултатът, че темата за социалното влияние на софтуера има едва 15 % информационно покритие. Този софтуер, който Манович нарича неслучайно културен, е използван буквално от милиони хора и това е само видимата част от огромната софтуерна вселена. Съгласна съм с направения извод, че разговорът за технологиите се увеличава експоненциално, без той да съдържа истински важните неща за технологиите (с. 242). Следователно нуждата от задълбочена интерпретация в медиите по темата за социалния аспект на технологиите ще продължава да е на дневен ред, но при положение, че аудиторията осъзнато търси и тази гледна точка.

3. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Дефинирани са четири научни приноса, които приемам като коректни спрямо заложените цели и постигнатите резултати.

Сред важните приноси мога да посоча: (1) идентифициране на технологичната журналистика като нов вид специализирана журналистика с важно социално значение; (2) извеждане на основните белези на медиите с технологична тематика; (3) въвеждане в научна употреба на понятието „конвергиращи технологични онлайн издания“; (4) предефиниране на разбиранията за техническа и нетехническа комуникация в контекста на съвременната технологична журналистика.

4. Критични бележки, препоръки и въпроси

На вътрешната защита бях отправила препоръка посочените седем приноса да бъдат сведени до по-малко и да бъдат заявени по-категорично. Отчитам, че докторантът се е съобразил и е извършил необходимите редакции.

Също така е извършено реструктуриране на дисертацията, в резултат на което трудът е придобил логичен и завършен вид.

Бих желала да задам следните два въпроса:

(1) Кой е факторът в днешното общество, който определя дали една технология е „добра“ или „лоша“?

(2) Как журналистите да бъдат подтикнати да пишат задълбочено за технологии, по-специално за социалното влияние на софтуера и ефектите от неговата употреба?

5. Заключение

Трудът е логично структуриран, написан е в добър научен стил, аргументиран е, изводите са обосновани, осъществен е критичен прочит на редица концепции, изяснен е понятийният апарат. Поставя началото на важни разговори за посоката на журналистиката, променената парадигма, критично/безкритично възприемане на съдържание, новия дневен ред на медиите, професионализма на заетите в медиите.

Поради това давам своя положителен глас за присъждането на образователната и научна степен „доктор“ на Боян Зоран Иванович за труда му „Социални и комуникационни особености на технологичната журналистика“ по научна специалност

в СУ 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Журналистика – Теория на журналистиката и медиите)

30.04.2019

доц. д-р Ст. Ангова